

**ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ
ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ:
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАБОРОНИ
СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ
ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО**

Покайчук В. Я., Поливанюк В. Д., Фурса В. В.

ВСТУП

Тема статевих злочинів, а, зокрема, статевих злочинів проти дітей і нині залишається актуальною. Вони становлять підвищену суспільну небезпеку, а положення про те, що дитина внаслідок її фізичної та розумової незрілості потребує посиленої охорони й піклування, уже давно отримало загальне визнання. Внаслідок вчинення статевого злочину відносно особи, яка не досягла 18 років, нерідко порушується її подальший нормальний фізичний і психічний розвиток. У таких осіб можуть формуватися неправильні, з моральної точки зору, уявлення про статеві стосунки, а згодом не виключена й деформація особистості. Також слід мати на увазі, що статевим злочинам властива висока латентність, тому зареєстровані випадки цієї категорії злочинів не відображають реальної дійсності. Усестороння охорона прав та законних інтересів дітей, зокрема і захист дітей від сексуального насильства є одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави. Ця політика реалізується через розгалужену систему державних органів, зокрема і через Національну поліцію України. Професійна діяльність поліції здійснюється у специфічних умовах. У відповідності до завдань, на поліцію покладено широке коло обов'язків щодо забезпечення та охорони прав і законних інтересів людини, забезпечення публічної безпеки та публічного порядку, профілактики, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі, тощо. Ефективність та якість виконання поставлених перед поліцією завдань з протидії сексуальному насильству щодо дітей завжди буде залежати від нормативно-правового забезпечення, саме тому наразі виникає необхідність провести аналіз міжнародно-правових передумов заборони сексуального насильства щодо дітей та проаналізувати національне законодавство, яке регламентує діяльність поліції у цій сфері.

У ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію» вказано, що поліція у своїй діяльності керується Конституцією України,

міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами. Безумовно, Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. В той же час Конституція України містить ряд положень, ідей і принципів, які спрямовані на захист дитини від сексуального насильства, запозичені саме з норм міжнародного права. Саме тому наше дослідження ми розпочнемо з аналізу міжнародних нормативно-правових актів. Також додамо, що норми міжнародного права/міжнародні договори, які ратифіковані ВР України є джерелом права і є обов'язковими для виконання на всій території держави. Ратифікований міжнародний акт має вищу юридичну силу ніж локальний. Враховуючи прагнення України інтегруватися у європейську спільноту та останні зміни у національне законодавство щодо захисту неповнолітніх від сексуальних зловживань виникає необхідність в рамках дослідження проаналізувати міжнародні нормативні акти, які безпосередньо або опосередковано направлені на протидію сексуальному насильству щодо дітей.

1. Міжнародні нормативно-правові акти щодо протидії сексуальному насильству над дітьми

Першим міжнародним документом, який опосередковано закріплює право дитини на захист від сексуальної експлуатації є Женевська декларація 1924 р. Автором декларації є Еглантайн Джебб, яка побачивши жахи Першої світової війни, зрозуміла, що діти потребують особливого захисту. У 1919 р. Еглантайн Джебб за допомогою своєї сестри Дороті Бакстон Джебб заснувала в Лондоні «Фонд порятунку дітей». Основна мета діяльності Фонду – захист та надання допомоги дітям, які пережили війну. У 1920 році за підтримки Міжнародного комітету Червоного Хреста «Фонд порятунку дітей» був реорганізований у «Міжнародний союз порятунку дітей». 23 лютого 1923 р., на четвертих загальних зборах «Міжнародного союзу порятунку дітей» було прийнято першу версію Декларації прав дитини. 28 лютого 1924 р., на п'ятих загальних зборах «Міжнародного союзу порятунку дітей» проект Декларації був ратифікований. Еглантайн Джебб відправила цей документ до Ліги Націй, з вимогою про визнання певних прав для дітей. 26 вересня 1924 р. Ліга Націй

прийняла декларацію і назвала її Женевською декларацією¹. Текст Декларації було перекладено на 37 мов, а самі учасники Асамблеї відзначали цінність цього документу та відзначали його потенційний вплив на національне законодавство країн-учасниць Ліги Націй.

За своїм змістом зазначений документ закріплює не скільки права дитини скільки обов'язки дорослих перед дітьми. Так, у абзаці першому Декларації вказано, що чоловіки та жінки всіх націй, визнаючи, що людство зобов'язане Дитині найкращим, що воно може дати, проголошують і приймають як свій обов'язок наступне:

- надавати дитині кошти, які необхідні для її нормального матеріального та духовного розвитку;

- захищати та підтримувати дітей, які позбавлені батьківського піклування; допомагати дітям, які мають вади розвитку; виховувати дітей та забезпечувати їх належним харчуванням;

- у важкі хвилини першим кому повинна бути надана допомога – діти;

- створювати умови, щоб дитина була в змозі заробляти собі на життя, захищати дітей від будь-якої форми експлуатації;

- виховувати у свідомості дитини те що її таланти мають бути присвячені служінню ближнім².

Фактично документ закріплює добробут дітей та визнає їх право на розвиток, допомогу та захист. В рамках нашого дослідження зацікавлення викликає п. 4 Декларації, оскільки вважаємо, що ним, посеред іншого, встановлено також обов'язок захищати дітей від сексуальної експлуатації. Так, Женевська декларація є об'єктивною реакцією на події пережитої війни, а війна, як відомо, завжди супроводжується насильством, у тому числі і сексуальним, особливо по відношенню до беззбройного цивільного населення. Діти ж в умовах війни взагалі залишаються самою незахищеною та вразливою верствою населення, а тому саме діти у більшості випадків стають жертвами сексуального насильства.

В цілому, хоча Женевська декларація і наділяла дітей основними правами, вона була не обов'язковою до виконання.

У 1934 році Генеральна Асамблея Ліги Націй в черговий раз затвердила Женевську декларацію. 26 вересня 1934 року доктор Інгеборг Аас (Норвегія), виступаючи в П'ятій комісії Ліги, зазначила, що цього року відзначаються десята річниця прийняття П'ятою асамблеєю Ліги Націй Женевської декларації, схваливши яку Ліга Націй та її

---

¹ Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924. URL: <https://www.humanium.org/en/geneva-declaration/> (дата звернення: 28.10.2022).

² Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924. URL: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> (дата звернення: 28.10.2022).

члени визнали цінність закладених у ній принципів та імпліцитно зобов'язалися втілювати ці принципи у життя. Десята річниця прийняття Женевської декларації має стати можливістю нагадати Асамблеї та державам-учасникам, що всі вони покликані втілювати в життя принципи цієї Декларації, підтримувати роботу Ліги у цій галузі, а також підтримувати та заохочувати зусилля державних та приватних організацій у цих напрямках³. В свою чергу учасники Генеральна Асамблея Ліги Націй ще раз пообіцяли включити принципи Декларації у свої національні закони, але вони не були зобов'язані це робити юридично.

У квітні 1946 року спеціально створена Соціальна комісія ООН надала звіт, в якому зазначала, що добробут дітей, їх фізичний, розумовий та духовний розвиток повинен забезпечуватися кожною нацією, особливо зважаючи на руйнівну дію двох світових воєн. Умови Женевської декларації повинні бути обов'язковими для виконання усіма народами світу. 11 грудня 1946 року Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй засновано Міжнародний надзвичайний дитячий фонд ЮНІСЕФ, який повинен захищати всі без виключення права та законні інтереси дітей у всьому світі. Наразі ЮНІСЕФ працює у більше ніж 190 країнах та територіях, забезпечуючи права дітей та допомагаючи їм реалізувати свій потенціал.

Подальшим документом який направлений на захист дітей від сексуальних зловживань є Загальна декларація прав людини 1948 р. Слід зазначити, що окремі положення цього документу, зокрема в частині захисту неповнолітніх від сексуальних посягань, своїм корінням сягають першоджерелу – Женевській декларації 1924 р. Так, у Загальній декларації прав людини зазначено, що материнство та дитинство мають право на особливу опіку та допомогу, а діти повинні мати доступ до речей, які їм потрібні для росту та розвитку. Також декларація описує сім'ю як природну та фундаментальну групову одиницю суспільства. І хоча діти рідко згадуються в тексті зазначеного документу, він все-таки здійснює вплив на всіх людей, включаючи дітей, оскільки права дітей ґрунтуються на правах людини⁴.

У 1959 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила Декларацію прав дитини. Коли Конвенція про права дитини була винесена на розгляд Генеральній Асамблеї, деякі політики стверджували, що діти не потребують спеціального договору для захисту їхніх прав, оскільки існуючі міжнародні договори з прав людини вже захищають ці права.

---

³ Declaration of the Rights of the Child. URL: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400013437a.pdf> (дата звернення: 28.10.2022).

⁴ Universal Declaration of Human Rights, 1948. URL: <https://www.humanium.org/en/universal-declaration/> (дата звернення: 28.10.2022).

Проте порівняння прав дитини, які закріплені в інших договорах з правами, які закріплені Конвенцією про права дитини чітко дають зрозуміти, що прихильники Конвенції мали рацію, стверджуючи, що існуючих міжнародних документів недостатньо для належного захисту прав та законних інтересів дітей. І хоча Конвенція про права дитини повторює багато прав, що містяться в інших договорах з прав людини, в ній вони адаптовані саме для дітей. Остаточний текст Конвенції виходить за рамки простого закріплення існуючого міжнародного права, що застосовується до дітей. Вона виокремлює низку прав дитини, які раніше не охоплювалися жодним міжнародним документом.

Декларація в 10 принципах описує права дітей, зокрема право на рівність, без розрізнення через расу, релігію чи національне походження; право на спеціальний захист фізичного, психічного та соціального розвитку дитини; право на ім'я та громадянство; право на належне харчування, житло та медичні послуги; право на спеціальну освіту та лікування, коли дитина зазнає фізично чи розумового розвитку; право на розуміння та любов з боку батьків та суспільства; право на відпочинок та безкоштовну освіту; право бути одним з перших, хто отримав допомогу за будь-яких обставин; право на захист від усіх форм зневаги, жорстокості та експлуатації; право виховуватися в дусі взаєморозуміння, толерантності, дружби між народами та загального братерства⁵. Також безпосередньо у преамбулі Декларації вказується, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, зокрема належного правового захисту, до і після народження.

16 грудня 1966 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у своїй резолюції прийняла два пакти: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Ці пакти є доповненням до Загальної декларації прав людини (1948), проте на відміну від Декларації вони охоплювали всі права людини (економічні, громадянські, політичні, соціальні та культурні) та гендерну рівність щодо використання цих прав.

Вищезазначені документи хоча і здійснили прорив у сфері наділення правами дітей, але в той же час вони лише опосередковано захищали дітей від сексуальних зловживань.

Першим Міжнародним документом, який безпосередньо захищає дітей від сексуальних зловживань з боку дорослих є Конвенція про права дитини 1989 р., яка ратифікована Україною 27 лютого 1991 року. Конвенція являє собою універсально узгоджений набір

---

⁵ Declaration of the Rights of the Child, 1959. URL: <https://www.humanium.org/en/declaration-rights-child-2/> (дата звернення: 28.10.2022).

зобов'язань і стандартів, які не підлягають обговоренню. Ці основні стандарти, які є правами людини, встановлюють мінімальні права та свободи для дітей. Ці права та свободи мають поважати уряди всіх країн. Вони ґрунтуються на повазі до гідності та цінності кожної дитини, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, поглядів, походження, багатства, стану народження чи здібностей, і тому стосуються кожної людини всюди. З цими правами виникає обов'язок як урядів, так і окремих осіб не порушувати права інших осіб.

Створення Конвенції розпочато у 1978 році. 7 лютого 1978 року Польща представила ідею Конвенції ООН про права дитини. Законопроект складався з дев'ятнадцяти статей, з яких десять є законодавчими, а дев'ять – процесуальними. На відміну від попередньої Женевської декларації, ця Конвенція мала бути обов'язковою для держав. Користуючись річницею Женевської декларації, Польща вважала, що така Конвенція про права дитини може бути прийнята у 1979 році. З метою підвищення обізнаності та заохочення держав до дій щодо захисту та забезпечення прав дитини, Організація Об'єднаних Націй оголосила 1979 рік «Міжнародним роком дитини». Цього ж року Комісія з прав людини вирішила створити робочу групу, якій буде доручено написати цю майбутню Конвенцію про права дитини. Особливістю цієї робочої групи було те, що вона складалася з необмеженої кількості членів, пов'язаних з організаціями, включаючи Дитячий фонд ООН ЮНІСЕФ, різні неурядові організації та сорок вісім держав-членів Комісії з прав людини. Ця робоча група збиралася раз на рік у Женеві, Швейцарія. Система, за якою був написаний законопроект, була системою консенсусу та політичного компромісу, щоб досягти однаковості. У 1988 році юридичне бюро Організації Об'єднаних Націй провело технічний перегляд запропонованої Конвенції, щоб представити свої зауваження робочій групі, щоб законопроект був сумісним з іншими міжнародними документами, що гарантують і захищають права людини.

20 листопада 1989 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла Конвенцію про права дитини. Права дітей у цій Конвенції поділяються на чотири групи:

- забезпечення – право, що забезпечує ріст і розвиток дітей, включаючи право на достатнє житло, їжу та освіту, і це може включати догляд за дітьми та ігри, дозвілля, мистецтво та відпочинок, що надається службами позашкільного догляду;

- участь – права, які дають дітям можливість брати участь у прийнятті рішень, які їх стосуються чи впливають на них, а також право на власну думку;

- запобігання – введення систем для захисту дітей від насильства або порушення їхніх прав;

– захист – введення систем для захисту дітей від експлуатації та зловживань, дозвіл на втручання в особисте життя з метою попередження небезпечних ситуацій.

Саме останні дві групи прав і направлені на захист неповнолітніх від сексуальних посягань. Так, у ст. 19 Конвенції вказано, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поведіння та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину, а у ст. 34 – держави-учасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень. Фактично Конвенція про права дитини 1989 р. є першим сучасним міжнародним документом направленим на боротьбу із сексуальним насильством щодо неповнолітніх.

Конвенція про права дитини 1989 р. у 2000 році доповнена Факультативним протоколом щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії. Протокол криміналізує певні дії, пов'язані з торгівлею дітьми, дитячою проституцією та дитячою порнографією, включаючи замах, пособництво та участь. Він не охоплює всебічно та детально такі питання, як дружні до дітей судові процедури, хоча і встановлює мінімальні стандарти щодо захисту дитини-жертви в процесі кримінального правосуддя. Протокол передбачає право потерпілих вимагати компенсації. Він заохочує посилення міжнародного співробітництва та допомоги та прийняття екстериторіального законодавства. Безпосередньо захисту дітей від сексуальних зловживань присвячені статті 3 та 10 протоколу.

У травні 2005 року було прийнято Конвенцію Ради Європи про протидію торгівлі людьми. Конвенція приділяє особливу увагу жертвам торгівлі людьми віком до 18 років. Вона включає декілька механізмів захисту для жертв торгівлі людьми, наприклад право на реабілітацію, право на роздуми, право на проживання, тощо. Конвенція містить конкретні положення щодо дітей-жертв торгівлі людьми, наприклад, право на доступ до освіти. Крім того, під час і після розслідування, а також під час судового розгляду потерпілим надається особливий захист.

Наступним міжнародним документом, який безпосередньо направлений на захист дітей від сексуального впливу є Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 р – Лансаротська конвенція, яка ратифікована Україною 20 червня 2012 року. Ця Конвенція спрямована на запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству над дітьми та

боротьбу з ними; захист прав дітей-жертв сексуальної експлуатації та сексуального насильства та сприяння національному та міжнародному співробітництву проти сексуальної експлуатації та сексуального насильства над дітьми. Конвенція є першим інструментом, який визначає різні форми сексуального насильства над дітьми як кримінальні злочини, включаючи таке насильство, яке вчиняється вдома або в сім'ї із застосуванням сили, примусу чи погроз. Крім традиційно вчинених у цій сфері правопорушень – сексуального насильства, дитячої проституції, дитячої порнографії, примусової участі дітей у порнографічних виставах – у тексті також йдеться про таке поняття як «Грумінг» та «секс-туризм».

Конвенція передбачає, зокрема:

- превентивні заходи, включаючи програми втручання, навчання дітей, набір та навчання осіб, які працюють з дітьми та підвищення обізнаності серед широкої громадськості;
- захисні заходи та допомога жертвам, включаючи підтримку у створенні телефонів довіри та програм втручання;
- кримінальні злочини, у тому числі розбещення дітей та вимагання дітей у сексуальних цілях;
- заходи щодо захисту потерпілих під час слідства та кримінального переслідування;
- реєстрація та зберігання національних даних про засуджених сексуальних злочинців.

Зазначена Конвенція зобов'язує країни-учасниці здійснювати кримінальне переслідування будь-якої сексуальної активності відносно дитини, яка не досягла певного віку – віку сексуальної згоди. Зокрема у ст. 18 Конвенції вказано, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації такої умисної поведінки як:

а) заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, яка не досягла передбаченого законодавством віку для заняття діяльністю сексуального характеру;

б) заняття діяльністю сексуального характеру з дитиною, коли: використовується примус, сила чи погрози або насильство здійснюється зі свідомим використанням довіри, авторитету чи впливу на дитину, зокрема в сім'ї, або насильство здійснюється в особливо вразливій для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного становища.

Саме з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства Законом України від 14 березня 2018 року були внесені зміни у ст. 155 та 156 КК України.

Ще одним міжнародним документом, який направлений на захист у тому числі і неповнолітніх від сексуальних зловживань є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 р. – Стамбульська конвенція. Стамбульська конвенція є першим документом у Європі, який встановлює юридично обов’язкові стандарти, зокрема для запобігання гендерному насильству, захисту жертв насильства та покарання винних. Основною метою зазначеної Конвенції є захист від насильства жінок та захист від домашнього насильства. Також Конвенція спрямована на досягнення мети нульової толерантності до гендерного насильства та закладає основу для підвищення обізнаності та забезпечення безпеки життя жінок як у межах, так і за межами європейських кордонів.

Стамбульська конвенція містить детальний перелік гендерних злочинів, з якими сторони повинні боротися: психологічне насильство, переслідування та пов’язані з ними дії, фізичне насильство, сексуальне насильство, примусовий шлюб, каліцтво жіночих статевих органів, примусові аборти та примусова стерилізація, сексуальні домагання. Поряд з цим ряд статей Конвенції направлені і на захист неповнолітніх від сексуальних посягань. Зокрема у ст. 36 зазначається, що Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб були криміналізовані такі форми умисної поведінки:

а) здійснення, без згоди, вагінального, анального або орального проникнення сексуального характеру в тіло іншої особи з використанням будь-якої частини тіла або предмета;

б) здійснення, без згоди, інших актів сексуального характеру з особою;

с) примушування іншої особи до здійснення, без згоди, актів сексуального характеру з третьою особою.

У ст. 40 вказано, що Сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної або фізичної поведінки сексуального характеру, метою або наслідком якої є порушення гідності особи, зокрема шляхом створення залякувального, ворожого, принизливого або образливого середовища, підлягала кримінальній або іншій юридичній відповідальності.

В той же час необхідно зазначити, що незважаючи на те, що Стамбульська конвенція до 20.06.2022 року не була ратифікована ВР України, вона здійснювала значний вплив на законодавство України в частині захисту особи від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації. Зокрема зміни, що базуються на положеннях Стамбульської конвенції, були вже внесені у КК України Законом України від

Об грудня 2017 року «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Ратифікація ж Стамбульської конвенції, на нашу думку, є новою відправною точкою щодо подальшого реформування національного законодавства, яке направлене на захист особи, зокрема і дітей, від різних форм сексуальної експлуатації та сексуальних зловживань.

2. Законодавство України у сфері протидії сексуальному насильству над дітьми

Що стосується національного законодавства, то Основним Законом нашої держави є Конституція України. Норми, які закріплені в Конституції мають найвищу юридичну силу, а всі інші нормативні акти не можуть суперечити її положенням. Норми, положення та ідеї, які закріплені в Конституції основною своєю метою передбачають захист прав, свобод та інтересів людини і громадянина. Що стосується предмету нашого дослідження, то зазначимо, що саме в Конституції закріплено основні положення щодо захисту дітей від сексуальних посягань. Зокрема, у ст. 3 Конституції вказано, що людина (у тому числі і дитина – автори), її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. У ст. 51 Конституції зазначено, що дитинство охороняється державою, а в ст. 52 – що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Також в Конституції України зазначено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, який вона реалізує через систему державних органів. Одним із таких державних органів, діяльність якого безпосередньо направлена на протидію сексуальному насильству над дітьми є Національна поліція України.

Основні засади діяльності Національної поліції, зокрема і у сфері протидії сексуальному насильству над дітьми, закріплені у Законі України «Про Національну поліцію». Так, у ст. 1 цього Закону зазначено, що поліція служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. У ст. 2 цього Закону вказано, що завданнями поліції є охорона прав і свобод людини, а також надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. У відповідності із покладеними

завданнями поліція здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; вживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі. У ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що поліція у своїй діяльності керується Конституцією України, міжнародними нормативно-правовими актами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законами України, підзаконними нормативними актами, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, а тому для належного розкриття теми дослідження необхідно проаналізувати інші нормативно-правові акти направлені на протидію сексуальному насильству над дітьми.

Ще одним з основних нормативних джерел, яке регламентує діяльність державних органів, у тому числі і діяльність поліції, спрямовану на протидію сексуальному насильству щодо дітей є Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року. У ст. 10 цього Закону вказано, що дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист її гідності. Фактично зазначене положення дублює положення, яке закріплене у ст. 3 Конституції України, проте стосується воно виключно дітей. Також у ч. 2 ст. 10 Закон України «Про охорону дитинства» зазначено, що держава здійснює захист дитини від усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють. В початковій редакції цього Закону вказаної частини норми не було. Вона з'явилася у 2017 році, коли наша країна активно розпочала приводити національне законодавство у сфері захисту дітей від сексуальних посягань та сексуальної експлуатації у відповідність із європейським. Також зазначена стаття передбачає можливість для дітей особисто захистити свої інтереси. Так, у ч. 3 ст. 10 Закон України «Про охорону дитинства» вказано, що дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству,

насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

У продовження реформ направлених на захист дітей від сексуальних посягань та сексуальної експлуатації у 2021 році Закон України «Про охорону дитинства» доповнено ст. 30-2 «Захист дітей, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідками (очевидцями)». Цією статтею частково дублюються положення ст. 10 Закон України «Про охорону дитинства», проте, на відміну від ст. 10 ст. 30-2 є значно вужчою і врегульовує відносини щодо захисту дітей саме від сексуального насильства. Також цією статтею встановлюється захист не тільки дитини, яка є потерпілою від статевих посягань, але і дитини яка є очевидцем чи свідком сексуального насильства. Поряд з цим ст. 30-2 закріплює ряд обов'язків центральних органів виконавчої влади у сфері захисту дітей від сексуального насильства. Зокрема, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ України, інші органи зобов'язані: розробити та затвердити порядок виявлення ознак сексуального насильства стосовно дітей; розробити та затвердити порядок проведення опитування дитини, яка постраждала від сексуального насильства або стала його свідком (очевидцем), із застосуванням дружньої до дитини методики; створити такі умови, які забезпечують надання належної медичної і психологічної допомоги, проведення необхідних і достатніх реабілітаційних заходів дітям, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідками чи очевидцями. Також ці органи зобов'язані створити спеціалізовані приміщення («кризова кімната, дружба до дитини» або «зелена кімната» – автори) для опитування чи допиту дитини, яка постраждала від сексуального насильства або стала його свідком чи очевидцем, із застосуванням дружньої до дитини методики та здійснити підготовку (перепідготовку) працівників, які будуть здійснювати опитування чи допит дітей, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідком чи очевидцем, інші поліцейські чи/та процесуальні дії, у цих кімнатах. «Кризова кімната, дружба до дитини» призначена для роботи з дітьми, які постраждали внаслідок кримінального правопорушення чи стали свідками сексуального насильства або експлуатації, або такими, які підозрюються в скоєнні кримінальних правопорушень, за допомогою спеціальних методик, дружніх до дитини. Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з

урахуванням її віку та ступеня розвитку. Система роботи в «Кризових кімнатах, дружніх до дитини» враховує вікові та психологічні особливості як тих дітей, котрі перебувають у конфлікті (скоїли правопорушення або злочини), так і тих, що стали жертвами або свідками злочину чи правопорушення⁶.

Наступним нормативним джерелом, яке направлене на захист дітей від сексуального насильства є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року. В преамбулі до цього Закону вказано, що він визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Також цей Закон слугував підґрунтям для доповнення Кримінального кодексу України ст. 91-1. «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», ст. 126-1 «Домашнє насильство» та ст. 390-1 «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників». Загалом Закон покликаний всіляко розширювати превентивний вплив Національної поліції та інших державних органів на потенційних кривдників, а також всіляко сприяти здійсненню адміністративного та кримінального судочинства у справах пов'язаних із домашнім насильством і сексуальним зокрема.

В той же час, проведений нами аналіз ст. 1 Закону країни «Про запобігання та протидію домашньому насильству» в частині аналізу поняття «сексуальне насильство» та кримінально-правових норм, які розміщено у Розділі IV та у Розділі XII дає підстави стверджувати, що Закон потребує нормативного узгодження з кримінальним законодавством України. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» «Сексуальне насильство» є формою домашнього насильства, і включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності. За всі діяння, вказані в ст. 1 цього Закону передбачено кримінальну відповідальність, зокрема Розділом IV КК України встановлено відповідальність за «Зґвалтування», «Сексуальне насильство», «Примушування до вступу в статевий зв'язок», «Вчинення дій

---

⁶ «Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства»: методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 5–6.

сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку», «Розбещення неповнолітніх», «Домагання дитини для сексуальних цілей». В той же час Розділом XII КК України встановлено кримінальну відповідальність за «Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів», «Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження», «Проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи», «Створення або утримання місць розпусти і звідництва», «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією». Перераховані кримінальні правопорушення за своєю суттю є подібними до кримінальних правопорушень, які розміщені у Розділі IV КК України. Вони також зачіпають сферу статевих відносин, а потерпілими від таких дій є також і діти. Проте на відміну від Розділу IV Розділ XII КК України не містить кримінальних правопорушень, які посягають саме на статеvu свободу та статеvu недоторканість особи. В ньому зосереджені кримінально-правові норми, якими встановлено кримінальну відповідальність за посягання на громадський порядок та моральність. У визначені ж запропонованому в ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» не вказано, що сексуальним насильством слід вважати «також і інші правопорушення проти моральності». З огляду на це можемо зробити висновок, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» не відносить до сексуального насильства дії, які пов'язані із дитячою порнографією та проституцією неповнолітніх.

Також слід зазначити, що поняття «сексуальне насильство» у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та кримінально-правові норми, які містяться в Розділі IV та Розділі XII КК України мають різні підходи щодо захисту дітей від сексуальних посягань залежності від віку особи. Так, у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вживається термін «дитина». Відповідно до Конвенції про права дитини, дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше⁷. Таке ж визначення «дитини» міститься і у Законі України «Про охорону дитинства». У ст. 6 Сімейного кодексу України зазначено, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Згідно ст. 34 Цивільного кодексу України повноліття в Україні за загальним правилом настає у 18 років. В той же час КК України оперує такими віковими категоріями як: «малолітня особа», «неповнолітня особа», «неповнолітня особа, віком до 16 років», «особа,

---

⁷ Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 10.11.2022).

яка не досягла шістнадцятирічного віку», «особа, яка не досягла чотирнадцяти років». На основі викладеного, можемо зробити висновок, що наразі між поняттям «сексуальне насильство», яке закріплене в ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та юридичними складами кримінальних правопорушень, які містяться в Розділі IV та Розділі XII КК України виникла колізія. Така колізія норми Закону та норм КК України може створити умови, які унеможливають проведення належних організаційно-правових заходів захисту дітей від сексуального насильства, правильної кваліфікації «сексуального насильства» вчиненого щодо дітей, і як наслідок призведуть до уникнення кримінальної відповідальності винними особами. Для подолання такої колізії, вважаємо за необхідне замінити поняття «сексуальне насильство», яке закріплене ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» на нове, яке не втратить свою суть і в той же час не створюватиме колізію. Побудувати визначення пропонуємо за принципом «відсильної» норми права, а оскільки відповідальність за «сексуальне насильство» передбачена виключно Кримінальним кодексом, то і посилання у нормі необхідно зробити саме на КК України. Отже, «Сексуальне насильство» – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння, які визнані кримінальними правопорушеннями і закріплені в Розділі IV та Розділі XII КК України.

Продовжуючи далі аналіз Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначимо, що у ст. 10 Закону закріплені повноваження підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Так, до повноважень поліції відносяться: виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України; інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також

вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. На нашу думку повноваження поліції, які закріплені у ст. 10 Закону не зовсім повно відображають діяльність поліції у сфері захисту від домашнього насильства та захисту дітей від сексуального насильства зокрема. Якщо проаналізувати побудову ч. 1 ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», то можна виокремити певний алгоритм діяльності поліції. Так, поліцейські спочатку виявляють та реагують на правопорушення, потім приймають та розглядають заяви про факти вчинення домашнього насильства, роз'яснюють потерпілим їх права, виносять термінові заборонні приписи стосовно кривдників та беруть їх на профілактичний облік, здійснюють безпосередню роботу з кривдниками, за необхідності взаємодіють з іншими державними органами, звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері. Такий алгоритм є усталеним і прийнятним у випадку якщо особу-кривдника притягують до адміністративної відповідальності. У випадку ж якщо кривдник вчиняє діяння, яке містить ознаки кримінального правопорушення, зокрема сексуальне насильство щодо дитини, то у такому випадку поліцейській зобов'язаний відкрити кримінальне провадження, здійснити досудове розслідування та направити матеріали до суду. У зв'язку з цим, пропонуємо розширити перелік повноважень, які містяться у ч. 1 ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» закріпивши таке повноваження як «в разі виявлення ознак кримінального правопорушення, діяти згідно з вимогами КПК України». Ще одним аргументом на користь такого розширення повноважень поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є те, що однією з підстав для поставлення кривдника на профілактичний облік, згідно з Порядком взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України⁸, є відкриття кримінального провадження стосовно

---

⁸ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : Наказ МВС України від 01.08.2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Крім повноважень поліції у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» закріплені повноваження інших державних органів, діяльність яких прямо чи опосередковано пов'язана із захистом дітей від сексуальної експлуатації, а також закріплені процедурні аспекти взаємодії цих державних органів та органів Національної поліції.

Наступним нормативним джерелом, яке також направлене на захист дітей від сексуального насильства є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Метою цього Закону є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Також Законом здійснено нормативно-правове закріплення заходів із запобігання насильству за ознакою статі, зокрема захисту особи від сексуальних домагань, визначено суб'єктів, які здійснюють заходи у цій сфері, закріплено відповідальність за порушення законодавства України про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Що стосується підзаконних нормативно-правових актів, то вони слугують своєрідним доповненням перерахованих законів та в більшій мірі врегульовують процедурні аспекти діяльності державних органів, зокрема і діяльності поліції у сфері протидії сексуальному щодо дітей.

Так, одним із таких підзаконних нормативно-правових актів є постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»⁹. У Загальній частині цього Порядку вказано, що ним визначається механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від насильства, шляхом запобігання насильству, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності. Також у Порядку визначені основні принципи діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії

---

⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

домашньому насильству і насильству за ознакою статі, виокремлені права постраждалих осіб, а також закріплений сам механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та координації їх діяльності на всіх рівнях.

Наступним підзаконним нормативним актом на якому хотілося б зупинитися є Наказ Офісу Генерального прокурора України «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству»¹⁰.

Цей Наказ регламентує діяльність прокуратури щодо захисту інтересів дітей та протидії насильству. Зокрема Наказ передбачає створення ювенальних прокурорів, які будуть виконувати функції прокурорів кримінальних проваджень: у сфері охорони дитинства; у яких неповнолітня особа залучена до провадження як потерпілий або є особою, права та інтереси якої порушено чи може бути порушено внаслідок вчинення кримінального правопорушення; щодо неповнолітньої особи, у тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, стосовно особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності.

Також цей Наказ вимагає при допиті дитини, потерпілої від сексуального насильства, враховувати вимоги Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства.

Всіляко зменшувати негативний психологічний впливу на дитину і вживати заходів щодо застосування під час допиту неповнолітньої особи аудіо- та/або відеофіксації слідчих дій; активно застосовувати визначену статтею 232 КПК України можливість здійснення дистанційного досудового розслідування, зокрема проведення допиту неповнолітнього потерпілого, свідка згідно з правилами, передбаченими статтями 225–227 КПК України; у всіх передбачених законом випадках для захисту прав неповнолітніх потерпілих чи свідків звертатись до суду з клопотанням про їх допит поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відео конференції згідно зі статтями 352 – 354 КПК України. Загалом, можемо зробити висновок положення цього Наказу дублюють вимоги Закону України «Про охорону дитинства» в частині проведення опитування чи допиту дитини у спеціалізованих кімнатах (Кризових кімнатах дружніх до дитини/Зелених кімнатах) і з використанням дружньої до дитини методики.

---

¹⁰ Наказ Офісу Генерального прокурора України «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству» від 04.11.2020 року, № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0509905-20#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

Також до підзаконних нормативно-правових актів, які направлені на захист дітей від сексуального насильства відносяться:

– спільний наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 № 3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї»¹¹;

– Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»¹²;

– Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 № 278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги»¹³;

– Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства»¹⁴;

– Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до

---

¹¹ Наказ Міністерства України у справах сім'ї, дітей і молоді, Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 № 3131/386 «Інструкція щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді й органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів щодо попередження насильства в родині». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

¹² Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomen-dacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami> (дата звернення: 10.11.2022).

¹³ . Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 № 278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0262-19#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

¹⁴ Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі»¹⁵;

– Лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»¹⁶.

Загалом перелік підзаконних нормативно-правових актів, які спрямовані на захист неповнолітніх від сексуальних посягань і які регламентують діяльність поліції щодо протидії сексуальному насильству щодо дітей, не є вичерпним.

ВИСНОВКИ

Як висновок зазначимо, що на запобігання сексуальній експлуатації дітей зорієнтована значна кількість міжнародних нормативних актів більшість із яких ратифіковано ВР України. Першим Міжнародним документом, який безпосередньо захищає дітей від сексуальних зловживань з боку дорослих є Конвенція про права дитини 1989 р., яка ратифікована Україною 27 лютого 1991 р. Основним же документом, який спрямований на захист дітей від сексуального насильства є Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 р – Лансаротська конвенція, яка ратифікована Україною 20 червня 2012 р. Ще одним фундаментальним міжнародним документом, який направлений на захист неповнолітніх від сексуальних проявів є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 р. – Стамбульська конвенція. Незважаючи на те, що Стамбульська конвенція була ратифікована лише 20.06.2022 року, вона здійснювала значний вплив на законодавство України в частині захисту особи від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації. Зокрема зміни, що базуються на положеннях Стамбульської конвенції, були вже внесені у КК України Законом України від 06 грудня 2017 року «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Також вважаємо, що ратифікація Стамбульської конвенції є новою відповідною

---

¹⁵ Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

¹⁶ Лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

точкою щодо подальшого реформування національного законодавства, яке направлене на захист особи, зокрема і дітей, від різних форм сексуальної експлуатації та сексуальних зловживань. А враховуючи, що майже у всіх розвинених країнах світу наразі відбувається вдосконалення законодавства спрямованого на захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, то можемо із впевненістю сказати, що подальші зміни національного законодавства у цій сфері є лише питанням часу.

Що ж стосується безпосередньо національного законодавства, зазначимо, що нормативно-правове забезпечення діяльності поліції у сфері протидії сексуальному насильству щодо дітей, представлено значною кількістю нормативних джерел. Детальний аналіз цих джерел дозволив виокремити низку правих колізій, які потребують негайного усунення, оскільки такі колізії можуть створити умови за яких неможливо буде здійснити захист дитини від сексуальних посягань. На останок додамо, що розгалужена система підзаконних нормативно правових актів, також не сприяє належному захисту дитини від сексуального насильства. Дублювання повноважень, відсутність чіткої координації та системи контролю, розгалужена система державних органів з однаковими функціями, все це у своїй сукупності створює умови для недобросовісного виконання державними службовцями, зокрема і поліцейським, покладених на них обов'язків із захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації. Вирішення означеної проблематики вимагає комплексного підходу і потребує залучення фахівців усіх сфер (законодавчої, правозастосовної, громадсько-політичної, науково-педагогічної, тощо).

АНОТАЦІЯ

Питання правового забезпечення діяльності поліції у сфері протидії сексуальному насильству над дітьми завжди залишаються актуальними. Статеві злочини проти дітей становлять підвищену суспільну небезпеку, а положення про те, що дитина внаслідок її фізичної та розумової незрілості потребує посиленої охорони й піклування, уже давно отримало загальне визнання. У відповідності до завдань, на поліцію покладено широке коло обов'язків щодо забезпечення та охорони прав і законних інтересів людини, забезпечення публічної безпеки та публічного порядку, профілактики, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі, тощо. Тому наше дослідження, зважаючи на ефективне та якісне виконання поставлених перед поліцією завдань з протидії сексуальному насильству щодо дітей, яке завжди буде залежати від нормативно-правового забезпечення, ґрунтується на необхідності проведення аналізу міжнародно-правових передумов заборони сексуального

насильства щодо дітей та національного законодавства, яке регламентує діяльність поліції у цій сфері. Такий аналіз дав змогу оцінити та визначити, що ратифікація міжнародних норм приводить до внесення змін у національне законодавство та сприяє розвитку системи забезпечення прав та інтересів дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Declaration of the Rights of the Child, 1959. URL: <https://www.humanium.org/en/declaration-rights-child-2/> (дата звернення: 28.10.2022).

2. Declaration of the Rights of the Child. URL: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400013437a.pdf> (дата звернення: 28.10.2022)/

3. Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924. URL: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> (дата звернення: 28.10.2022).

4. Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924. URL: <https://www.humanium.org/en/geneva-declaration/> (дата звернення: 28.10.2022).

5. Valiev R., Pokaichuk Y., Zhbanchyk A., Polyvaniuk V., Nykyforova O., Nedria K. (2021). In the Search for the Golden Mean: Students' Satisfaction with Face-to-Face, Blended and Distance Learning. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. V. 13(1). P. 20–40. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/357>. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/3039> (дата звернення: 10.11.2022).

6. Universal Declaration of Human Rights, 1948. URL: <https://www.humanium.org/en/universal-declaration/> (дата звернення: 28.10.2022)

7. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства : методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020.138 с.

8. Інструкція щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді й органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів щодо попередження насильства в родині : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, дітей і молоді, Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 № 3131/386 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

9. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 10.11.2022).

10. Конституцією України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

11. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

12. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

13. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству : лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

14. Миронюк С. А. Національна поліція в системі суб'єктів надання соціальних та сервісних публічних послуг. *Актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 жовтня 2019 р.). Дніпро : ДДУВС, 2019. С. 173–177. URL: <http://er.dduvs.in.ua/xmlui/handle/123456789/4794>

15. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

16. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

17. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами : Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbmami> (дата звернення: 10.11.2022)

18. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

19. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : Наказ МВС України від 01.08.2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

20. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019

№ 369/180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

21. Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 № 278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0262-19#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

22. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

23. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19#Text> (дата звернення: 10.11.2022)

24. Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству : Наказ Офісу Генерального прокурора України від 04.11.2020 року, № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0509905-20#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

25. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2402-14#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

Information about the authors:

Pokaichuk Vitalii Yaroslavovich,

Candidate of Law, Associate Professor,
Head at the Special Police Tactics Department
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
26, Gagarina ave., Dnipro, 49005, Ukraine

Polyvaniuk Vasyl Dmytrovych,

Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Special Police Tactics Department
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
26, Gagarina ave., Dnipro, 49005, Ukraine

Fursa Vadym Viktorovich,

Candidate of Law,
Associate Professor at the Special Police Tactics Department
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
26, Gagarina ave., Dnipro, 49005, Ukraine